

**ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ
ՂԵԿԱՎԱՐՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՆՈՐԱՐԱՐԱԿԱՆ
ՈՒՂԻՆԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒՄԸ**

Ստեփանյան Ա. Հ.

*Խաչատրուր Աբովյանի անվան հայակական պետական մանկավարժական
համալսարանի մասնագիտական կրթության և կիրառական
մանկավարժության ամբիոնի հայցորդ, Երևանի Սիամանթոյի անվան
թիվ 162 հիմնական դպրոցի տնօրեն*

Հագուցային բառեր և արտահայտություններ. կրթադաստիարակչական, նորարարական սկզբունքներ, անձնակողմնորոշիչ, կրթական բարեփոխումներ, ներառական կրթություն, կատարելագործման ուղղություններ:

Հիմնախնդրի շուրջ կատարված փորձարարական աշխատանքներն իրականացվել են երեք փուլով: Առաջին փուլում աշխատանքներ են իրականացվել Երևանի Սիամանթոյի անվան թիվ 162 հիմնական դպրոցում՝ նորարարական զարգացման ծրագրի ներդրման շրջանակներում:

Երկրորդ փուլում իրականացվել են հետազոտական աշխատանքներ մի շարք դպրոցներում:

Երրորդ փուլում կատարվել են հետազոտական աշխատանքների ընթացքում ստացված փաստերի ուսումնասիրություն և վերլուծություն:

Հետազոտության նպատակն է դպրոցի զարգացման ծրագրի ներդրման ընթացքում նորարարական գործընթացների կառավարման արդյունավետ ուղիների բացահայտումն ու ներառական կրթության մեջ ընդգրկված աշակերտների

հետ նոր մեթոդներով աշխատելու սկզբունքների արդյունքների վերլուծությունը:

Մշակված ծրագրի նորարարական բնույթի համաձայն՝ դպրոցում իրականացվող կրթադաստիարակչական աշխատանքներն ընթանում են անձնակողմնորոշիչ կրթության ուղիով:

Մինչ նորարարական ծրագրի մշակումն ու ներդրումն իրականացվել է կարիքների վերհանում, առկա վիճակի ուսումնասիրություն և նկարագրում: Կատարված ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ դպրոցում գերիշխում են սուբյեկտ-օբյեկտ հարաբերությունները, դասալսումներն էլ իրենց հերթին փաստեցին, որ ավանդական ուսուցման մեթոդները դեռևս գերիշխում են: Կրթական բարեփոխումների առկա փուլում նմանատիպ մոտեցումները կարող են հանգեցնել դպրոցականների արժեհամակարգի շեղման, ինքնուրույն կարողությունների ձևավորման խոչընդոտման, ստեղծագործական կարողությունների և այլ կարևոր որակների զարգացման անկման: Մշակված նորարարական

ծրագիրը միտված էր այդ բոլոր խոչընդոտների չեզոքացմանը, մանկավարժական գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանը, վաղվա հասարակությանը պիտանի սերնդի դաստիարակությանը:

Դպրոցի գաղափարախոսությունը, մեթոդաբանությունը, անձնակողմնորոշիչ ուղղվածությունը պետք է նպաստեն աշակերտի անհատականության բացահայտմանը, զարգացմանը, դպրոցական ուսումնառության ընթացքում այդ ամենի համար բարենպաստ պայմանների ստեղծմանը:

Անձնակողմնորոշիչ դպրոցի նպատակը յուրաքանչյուր աշակերտի անհատական դրսևորումների, ուսման, դաստիարակության, վարքագծի ուսումնասիրումն է, նրա զարգացման ապահովումը: Առանձնակի ուշադրության է արժանանում աշակերտի սուբյեկտային փորձը, որը պետք է հաշվի առնվի նրա մանկավարժական գործընթացը կազմակերպելու ընթացքում:

Երևանի Սիամանթոյի անվան դպրոցում անձնակոմնորոշիչ կրթության իրականացման համար մեր կողմից կազմակերպվել է ներդպրոցական վերահսկողություն՝ կրթադաստիարակչական ողջ գործընթացի համակարգման, աշխատանքի արդյունքների վերլուծման և անհրաժեշտ շտկումների կատարման նպատակով:

Մեր կողմից ստուգման են ենթարկվել՝

- ուսուցիչների դասի պլանները՝ անձնակոմնորոշիչ բովանդակության իրականացման տեսանկյունով.

- աշակերտներից յուրաքանչյուրի անհատական զարգացման գործընթացը՝ նրանց փաստաթղթերը, անհատական ինքնուրույն աշխատանքները, հատուկ նպատակով տրված ուսումնական հանձնարարությունները, ներառական կրթության մեջ ընդգրկված աշակերտների աճի գրաֆիկը.

- դպրոցի դաստիարակչական աշխատանքների համակարգի բովանդակությունը, շտկողական աշխատանքների ընթացքն ու կառուցվածքը.

- ուսուցչի մասնագիտական մակարդակի կատարելագործման հիմնական ուղղությունները և բովանակությունը:

Ներդպրոցական վերահսկողությունն ընդլայնվել է՝ առաջնորդվելով յուրաքանչյուր աշակերտի անձնային աճի դինամիկայի արդյունքով: Այս նպատակով իրականացվել է դպրոցի կրթադաստիարակչական գործընթացի մշտադիտարկում, որը ներառել է աշակերտի ուսուցման արդյունքները, նրա ուսումնական գործունեության ծավալման միջոցները, արդյունավետությունը, ուղղվածությունը և այլն: Այդ նպատակով վերլուծվել և գնահատվել են սովորողների դպրոցական փաստաթղթերը և առաջադիմությունը՝ ըստ ուսումնական տարիների, անհատական ուսումնական պլանները: Այդ տվյալները հավաքվել են որոշակի ցուցանիշների համապատասխան, որակական վերլուծության են ենթարկվել, ընդհանրացվել են ուսուցիչների, դասղեկների աշխատանքները, դրանք ուսումնասիրվել

և քննարկվել են մեթոդամիավորումների և մանկավարժական խորհրդի կողմից: Ստացված տվյալների հիման վրա ընդունվել են որոշումներ, դրանց հիման վրա մշակվել են աշակերտի անհատական կրթական ծրագրեր, պրոֆիլային խմբերի և զուգահեռ դասարանների ստեղծման նախագծեր:

Արդյունքում ստացված պատկերը գոհացուցիչ էր:

Նորարարական ծրագրի ներդրման պայմաններում նկատվում է դրական դինամիկա աշակերտների առաջադիմության մեջ:

Ստացված արդյունքները ցույց են տալիս, որ ուսման նկատմամբ մոտիվացիան զարգացում է ունեցել: Ներառված աշակերտներն ավելի հաճույքով են կատարում իրենց առջև դրված խնդիրները:

Նորարարական ծրագրի ներդրման պայմաններում ակնառու են աշակերտների արժեհամակարգում կատարված փոփոխությունները: Նորարարական, ակտիվ, համագործակցային և խմբային մեթոդների կիրառումը դասերի ընթացքում, ուսուցիչների կողմից դասերի ժամանակ պահպանվող հոգեբանական մթնոլորտը նպաստել են աշակերտների համապատասխան որակների ձևավորմանը:

Կիրառելով համապատասխան մեթոդիկա՝ մեր կողմից իրականացված հետազոտությունը ցույց տվեց, որ զգալի փոփոխություններ են նկատվում աշակերտների դաստիարակվածության ոլորտում, և այդ երևույթը զարգացման միտում ունի: Ընդ որում, չափանիշները, ըստ ընտրված մեթոդիկայի, անձնա-

կողմնորոշիչ ուղղվածություն ունեն: Դրանք են՝

1. Անձի ազատությունը
 - ինքնուրույնությունը որոշումների ընդունման մեջ
 - ինքնակարգապահություն, ազնվություն
 - ինքնահարգանքի և արժանապատվության զգացում
 2. Մարդասիրություն
 - բարություն և գթասրտություն
 - ապրումակցելու ընդունակություն
 - համեստություն
 - օգնություն ցուցաբերելու պատրաստականություն
 3. Հոգևոր արժեքներ
 - գեղեցկության հանդեպ պահանջմունք
 - ինքնաճանաչման պահանջմունք
 - հաղորդակցման պահանջմունք
 4. Անձի ստեղծագործականություն
 - զարգացած ընդունակություններ
 - զարգացած ինտելեկտ
 - ինտուիցիա
 - գործունեության վերափոխման, կատարելագործման նկատմամբ պահանջմունք
 5. Անձի գործնականություն
 - աշխատասիրություն
 - տնտեսվարություն
 - առողջ ապրելակերպ և ֆիզիկական կոփվածություն
 - գեղագիտական ճաշակ և գեղեցիկ վարքագիծ
- Նշած անձնակողմնորոշիչ ուղղվածությունը վերաբերում է յուրաքանչյուր անձին, ինչպես նաև ներառական կրթության մեջ ընդգրկված աշակերտներին:
- Ներդրոցական վերահսկողությունը դպրոցում իրականացվում է ոչ միայն աշակերտների անհա-

տական զարգացման, այլ նաև ուսուցչի անձի ուսումնասիրման, նրա մասնագիտական կարողությունների, կոմպետենտությունների բացահայտման նպատակով: Արդյունքում յուրաքանչյուր ուսուցչի մասնագիտական կարողությունների մասին ձևավորվել է որոշակի պատկերացում, ինչը թույլ է տալիս նրա հետագա մասնագիտական զարգացման նպատակով ձեռնարկել միջոցառումներ: Քննակման են ենթարկվել նաև ուսուցիչների անհատական զարգացման պլանները, համապատասխան մշտադիտարկման է ենթարկվել նրանց գործունեությունը, համեմատվել և համապատասխան վերլուծության է ենթարկվել մանկավարժական գործընթացի արդյունավետության վրա ունեցած ազդեցության տեսանկյունից:

Այս գործընթացում մենք եկել ենք այն եզրակացության, որ անձնակողմնորոշիչ տեխնոլոգիայով աշխատող դպրոցի ուսուցիչը պետք է կարողանա.

- աշխատանքը կառուցել՝ առաջնորդվելով յուրաքանչյուր աշակերտի սուբյեկտային փորձի բացահայտման ուղղությամբ, կիրառելով այդ փորձը ուսումնական նյութը հաղորդելու, ամրակայելու և գիտելիքները ստուգելու ընթացքում.
- կազմակերպել և աջակցել աշակերտի ռեֆլեքսիան ոչ միայն արդյունքի գնահատման, այլ նաև արդյունքների նվաճման մակարդակում,
- աշխատել ոչ թե ընդունված ավանդական նմուշ-օրինակներով, այլ աշակերտների պահանջ-

մունքներով /կարողանալ բացահայտել դրանք, քննարկել և գնահատել դասի ընթացքում/.

- դասը վարել ճկուն և տարբերակված ձևերով՝ անկախ ուսումնական իրավիճակներից, որոնք կարող են ծագել դասի ընթացքում.
- աշակերտների անհատական զարգացման և ճանաչողական հետաքրքրություններին համապատասխան՝ հարստացնել դիդակտիկ նյութերը, գործածել ուսուցման տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ.
- դրական գնահատել աշակերտի իմացական ջանքերը՝ անկախ նրա՝ այդ պահին ունեցած առաջադիմությունից, խնդիրներից, երեխային համեմատելով ինքն իր հետ.
- նախագծել և անցկացնել ուսումնական երկխոսություններ և խմբային համագործակցություն՝ անկախ աշակերտների առաջադիմությունից:

Ուսուցիչների մասնագիտական կատարելագործման, ստեղծագործական ներուժի ուղղությամբ ուսումնասիրությունները ցույց տվեցին, որ նրանց 21 տոկոսը դժվարանում է կրթադաստիարակչական գործընթացում ներդնել նորարարական մանկավարժական տեխնոլոգիաներ, նոր մեթոդիկաներ ներառական կրթության մեջ ընդգրկված աշակերտներին ներգրավել դասապրոցես:

Անձնակողմնորոշիչ կրթության կազմակերպման համատեքստում դպրոցի աշխատանքը տարվել է երեք հիմնական ուղղություններով՝ դպրոց, ծնող, աշակերտ:

Բազմիցս նշել ենք, որ դպրոցում իրականացվող նորարարական-ստեղծագործական աշխատանքների արդյունավետությունը բարձր չի լինի առանց աշակերտների ծնողների հետ համագործակցության: Այդ հիմնավորմամբ պայմանավորված՝ նորարարությունների ներմուծման ընթացքում ակտիվորեն աշխատել ենք նաև ծնողների հետ. կատարվել են բանավոր հարցումներ և անկետավորում՝ ծնողների մոտեցումների, նրանց՝ մանկավարժական գործընթացի մասին պատկերացումների, գաղափարների վերհանման, վերլուծության ուղղությամբ: Ծնողները մասնակցել են նաև տարբեր մեթոդիկաներով իրականացվող հետազոտություններին:

Պատկերը կտրուկ փոխվում էր մասնավորապես տարրական դպրոցից հիմնական դպրոց անցնելու փուլում. փոխվում է ուսման նկատմամբ վերաբերմունքը. աշակերտները, ծնողների պնդմամբ, թեև ցանկանում են գալ դպրոց, սակայն ուսումնական առարկաների, դասաժամերի նկատմամբ նրանց շահագրգիռ դրդապատճառներն աղքատանում են: Շատ աշակերտներ ծնողների հետ ունեցած զրույցներից հետո փոխում են իրենց վերաբեր-

մունքը ներառական կրթության մեջ ընդգրկված աշակերտների հանդեպ:

Նորարարությունների ներդրման ընթացքի վերլուծությունը թույլ է տալիս հանգել այն եզրակացության, որ դպրոցում իրականացվող նորարարական գործունեությունը բարելավել է կրթադաստիարակչական գործընթացի որակը՝ թե աշակերտների, թե ներառական կրթության մեջ ընդգծված աշակերտների, թե ուսուցիչների համար ստեղծելով որոնողական-ստեղծագործական գործունեության բարենպաստ դաշտ: Նվազել է աշակերտների կողմից թույլ տրվող իրավախախտումների թիվը, բարելավվել են աշակերտների կարգապահությունը, գիտակցական մասնակցությունը դպրոցի կողմից կազմակերպած խմբակների աշխատանքներին:

Ներառական կրթությունը ձգտում է հասնել ուսուցման նկատմամբ առավել ճկուն մոտեցման՝ բավարարելու մարդկանց զանազան կրթական պահանջները: Եթե ներառական կրթության մտցրած փոփոխությունները ուսուցումն ավելի արդյունավետ դարձնեն, ապա կշահեն բոլոր երեխաները, այլ ոչ միայն առանձնահատուկ կրթության կարիքներ ունեցողները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ներառական կրթություն /վերապատրաստման դարնթացի / րոպանդակային նյութեր:

2. Внутрешкольное управление: Вопросы теории и практики /Под ред. Т.И.Шамовой.–М. : 1991.– 193 с.

3. Жук А.И. Теоретические основы деятельности института повышения квалификации как центра развития образовательной практики / Дисс. на соиск. ученой степени д-ра пед. наук. – Мн.. 1998.

4. Коровина О. Ю. Организационная культура в сфере образования: Ме-

тодические материалы в помощь слушателям курсов повышения квалификации / Науч. ред. А. В. Золотарева – Вологда: Издательский центр ВИРО, 2006. – 64 с.

5. Лазарев В.С., Поташник М.М. Как разработать программу развития школы: Методическое пособие для руководителей образовательных учреждений. М.: Новая школа, 1993. – 48 с.

6. <http://rushkolnik.ru/docs/index-19913316.html>

РЕЗЮМЕ

ИССЛЕДОВАНИЕ ПУТЕЙ МОДЕРНИЗАЦИИ И ОПТИМИЗАЦИИ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА РУКОВОДСТВА УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ПРОЦЕССЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Степанян А. Г.

Соискатель кафедры профессионального образования и прикладной педагогики Армянского государственного педагогического университета имени Хачатуря Абовяна. Директор основной школы 162 имени Сиаманто

Для полноценного управления и внедрения новейших технологий и решения основных проблем учебно-воспитательного процесса руководство создало предпосылки для решения педагогическим коллективом насущных задач, а также предусмотрело пути их реализации.

Наряду с этим уделялось особое внимание инклюзивному образованию, предлагая новые методы и пути работы с учащимися, включёнными в эту систему.

SUMMARY

THE WAYS OF THE RESEARCH CARRIED OUT IN THE INCLUSIVE AND EDUCATIONAL PROCESS OF THE ESTABLISHMENT OF INNOVATIVE PRINCIPLES IN THE DEVELOPMENT OF MANAGEMENT QUALITY

Stepanyan A.H.

*Researcher at the Chair of Professional Education and Applied Pedagogy
Khachatur Abovyan Armenian State Pedagogical University
Director at Siamanto No 162 primary school*

The article presents the management of school innovative processes and opportunities to find out the existing problems, the ways and means of school further work, inestimable opportunities to provide the stimulation of the estab-

lishment process of the innovations of pedagogical staff, opportunities to work newly with the pupils involved in inclusive education.